

การวิพากษ์เศรษฐศาสตร์ด้วยแนวคิดหลังสมัยใหม่
: บทวิเคราะห์ปัญหาสมมติฐานความมีเหตุผล

นายนรชิต จิรสิทธิ์ธรรม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์
คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2549
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

POSTMODERNIST CRITIQUE ON ECONOMICS
: PROBLEMATIC ANALYSIS OF ECONOMIC RATIONALITY HYPOTHESIS

Mr. Norachit Jirasatthumb

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Economics Program in Economics

Faculty of Economics

Chulalongkorn University

Academic year 2006

Copyright of Chulalongkorn University

491059

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การวิพากษ์เศรษฐศาสตร์ด้วยแนวคิดหลังสมัยใหม่
: บทวิเคราะห์ปัญหาสมมติฐานความมีเหตุผล

โดย

นายนรชิต จิรสังขธรรม

สาขาวิชา

เศรษฐศาสตร์

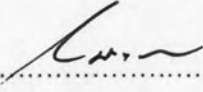
อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร. สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์

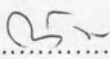
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

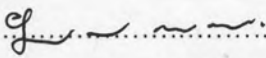
อาจารย์ ดร. ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์

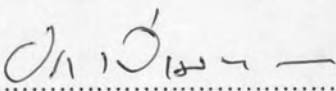
คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

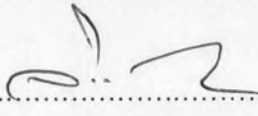
..... คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.โสทธิธร มัลลิกะมาส)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์ ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ แล ดิลกวิทยรัตน์)

นรชิต จิรภัทรธรรม : การวิพากษ์เศรษฐศาสตร์ด้วยแนวคิดหลังสมัยใหม่ : บทวิเคราะห์ปัญหา
 สมมติฐานความมีเหตุผล. (POSTMODERNIST CRITIQUE ON ECONOMICS :
 PROBLEMATIC ANALYSIS OF ECONOMIC RATIONALITY HYPOTHESIS) อ. ที่ปรึกษา :
 รองศาสตราจารย์ ดร. สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์, อ. ที่ปรึกษาร่วม : อาจารย์ ดร. ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์
 , 171 หน้า

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายที่จะนำเอาแนวคิดหลังสมัยใหม่มาทำการวิพากษ์เศรษฐศาสตร์ โดยมุ่งประเด็นไปที่
 สมมติฐานความมีเหตุผลเพื่อชี้ให้เห็นถึงปัญหาสมมติฐานดังกล่าว ซึ่งจากการสำรวจพบว่าเศรษฐศาสตร์ได้สร้างทฤษฎีที่
 ตั้งอยู่บนพื้นฐานการ "ลัดทอน" โดยทำให้หน่วยเศรษฐกิจกลายเป็น "ร่างนามธรรม" ที่ถูกนิยามภายใต้ข้อสมมติทาง
 คณิตศาสตร์ และมีพฤติกรรมที่อยู่บนพื้นฐานของสมมติฐานความมีเหตุผลโดยตีความยึดติดกับลักษณะความมีเหตุผลแบบ
 กลไก (instrumental rationality) อย่างเข้มข้น ซึ่งการตีความในลักษณะดังกล่าวดูเหมือนคับแคบเกินไป ณ จุดนี้จึงมีการ
 นำเอาแนวคิดหลังสมัยใหม่เข้ามาสู่เศรษฐศาสตร์ โดยตีความในฐานะที่มีลักษณะเป็น "ตัวแกว่งห้วงความคิด" หรือ
 postmodern 'moments' รวมไปถึงนำเสนอวิธีการหรือสร้าง (deconstruction) และนัยยะบางประการที่มีต่อเศรษฐศาสตร์
 อีกทั้งยังได้พิจารณาอัตบุคคลแห่งหลังสมัยใหม่ (postmodern subject) ซึ่งทั้งหมดได้นำไปสู่การคิดทบทวนมุมมองทาง
 ปรัชญา (philosophical view) ในการนำเสนอกรอบโครงสร้าง (framework) นิยามปัจเจกชนในทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ใหม่
 โดยพยายามไม่กำหนดร่างเบ็ดเสร็จใดๆให้แก่เศรษฐศาสตร์ ร่างของหน่วยเศรษฐกิจควรจะเป็นร่างที่ขึ้นอยู่กับตำแหน่งแห่ง
 ตั้ง (situated agent) และถูกทำให้อิ่มตัว (saturated agent) ด้วยความหลากหลายของภาวะหลังสมัยใหม่ ร่างของหน่วย
 เศรษฐกิจดังกล่าวควรเป็นร่างที่ดับสลายได้รวดเร็ว และสามารถเกิดใหม่ได้ตลอดเวลา

การศึกษาครั้งนี้ยังได้พิจารณาต่อเนื่องไปยังมุมมองภาคปฏิบัติ (practical view) โดยนำ "การบริโภคเชิงสัญลักษณ์"
 (consumption of signs) เข้ามาสู่เศรษฐศาสตร์ ซึ่งได้เสนอไว้สองทิศทางด้วยกัน โดย (1) เน้นมรรควิธีเชิงคุณภาพในการ
 ให้คำอธิบายรูปแบบการบริโภคภายใต้ทฤษฎีการบริโภคสัญลักษณ์ มากกว่าที่จะมุ่งเน้นมรรควิธีเชิงปริมาณ และ (2) ถ้าหากเรา
 จะคงมรรควิธีเชิงปริมาณ หรือภาษาของเศรษฐศาสตร์เอาไว้ ก็ควรที่จะสอดแทรกคำอธิบายภายใต้กรอบของการบริโภค
 หลังสมัยใหม่เข้าไป เพื่อเป็นการเปิดกว้างคำอธิบายของเศรษฐศาสตร์ให้มีความหลากหลายยิ่งขึ้น

สุดท้ายเศรษฐศาสตร์ควรมองปัจเจกชนในฐานะที่เป็นผลิตผลของวาทกรรม และเปลี่ยนแปลงข้อสมมติของวิชา
 เศรษฐศาสตร์ให้เชื่อมโยงกับพฤติกรรมรูปแบบอื่นมากขึ้น (เช่นเรื่องการให้ และการคำนึงถึงผู้อื่น) เพื่อนำไปสู่การพิจารณา
 เศรษฐกิจที่เป็นจริงให้กว้างกว่าที่จะมองว่าเป็นเรื่องของการแลกเปลี่ยนที่เท่าเทียมกันในตลาด ภายใต้ความหลากหลายของ
 ภาวะหลังสมัยใหม่ เศรษฐศาสตร์ควรพยายามสร้างสรรค์เรื่องราวของหน่วยเศรษฐกิจให้มีความเป็นพหุนิยมมากกว่าที่จะ
 นิยามหน่วยเศรษฐกิจภายใต้บุคลิกเดี่ยวที่อิงกับลักษณะความมีเหตุผลแบบกลไกแต่เพียงอย่างเดียว

สาขาวิชา.....เศรษฐศาสตร์.....ลายมือชื่อนิสิต..... นรชิต จิรภัทรธรรม.....
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
 ปีการศึกษา.....2549.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4785574729 : MAJOR ECONOMICS

KEY WORD: POSTMODERN / POSTMODERNISM AND ECONOMIC RATIONALITY / CONSUMPTION OF SIGNS / DECONSTRUCTION / BOUNDED RATIONALITY / HOMO ECONOMICUS

NORACHIT JIRASATTHUMB : POSTMODERNIST CRITIQUE ON ECONOMICS : PROBLEMATIC ANALYSIS OF ECONOMIC RATIONALITY HYPOTHESIS. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. SUTHIPHAND CHIRATHIVAT, Ph.D., THESIS COADVISOR : PREECHA PIAMPHONGSARN, Ph.D., 171 pp.

This thesis aims to explore the postmodern thought that shapes economics, in particular the notion of economic rationality, thus making a critical view for this assumption and exploring a new way to define economic agent, including the presentation of some practical issues.

The problem of mainstream economics is the "reductionism" proposition that reduces individuals into the abstract body, then located them under a more precise mathematical definition and individual action relying solely on instrumental rationality. This narrow sense of interpretation caught the attention to introduce postmodernism into economics. In a way, postmodern 'moments' together with the idea of deconstruction and its implications to economics look further at the idea of postmodern 'subject'. All this brings us to the self-reflection of the philosophical view in order to construct a new framework to redefine an economic agent. From a postmodernist point of view, the desiring economic agent should be both the situated and saturated one which can be alternatively disappeared and reformed.

This study has further explored a practical view of postmodernism by using 'signs consumption' into economics. Firstly, instead of quantitative analysis, more attention should be placed on the qualitative method for the explanation of consumption behavior of individual by the theory of 'signs consumption'. Secondly, even though the quantitative method or economic language still remains, the explanation of consumption behavior in the postmodern condition can still be inserted to make more relevancy and thus create more diversified explanations to economics.

Finally, economics should escape from singular self of agent that relies solely on instrumental rationality. This could achieve by considering economic agent as a discourse generated and also by creating more to other behavior patterns (such as gift and altruism) which could help to expand the view on economy instead of limiting view on market exchange. The creation of a more pluralistic view of economic agent should be in line with the postmodern condition.

Field of studyECONOMICS..... Student's signature *Norachit Jirasatthumb*

Advisor's signature..... *Suthiphand Chirathivat*

Academic year.....2006..... Co-advisor's signature..... *Preecha Piampongsarn*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี โดยความช่วยเหลือจากคณาจารย์หลายท่าน ผู้เขียนขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เขียนได้ลองค้นคว้าในหัวข้อนี้ รวมทั้งยังคอยให้คำปรึกษาแนะนำที่ดีเสมอมา, อาจารย์ ดร.ปรีชาเปี่ยม พงศ์สานต์ อาจารย์ที่ปรึกษาอีกท่าน ซึ่งเป็นผู้จุดประกายให้ผู้เขียนสนใจศึกษาในหัวข้อนี้ รวมไปถึงได้ให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ยิ่ง, รองศาสตราจารย์ ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ ประธานกรรมการ สำหรับคำข้อคิดเห็นและความเอื้อเฟื้อสำหรับเอกสารที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และสุดท้าย กรรมการ รองศาสตราจารย์ แล ดิลกวิทยรัตน์ สำหรับแนะนำที่ช่วยเพิ่มเติมให้วิทยานิพนธ์ชิ้นนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้เขียนขอขอบคุณธนาคารกสิกรไทยที่ได้เอื้อเฟื้อทุนอุดหนุนในการทำวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ ตลอดจนเพื่อนๆ หลักรัฐศาสตร์มหาบัณฑิตทุกคน ที่ได้มีส่วนช่วยเหลือ ปรึกษา และให้คำแนะนำที่ดีแก่ผู้เขียน และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่คณะเศรษฐศาสตร์ทุกท่านที่คอยอำนวยความสะดวกในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

สุดท้ายนี้ผู้เขียนขอขอบคุณ พ่อ แม่ และสมาชิกในครอบครัวทุกคน ที่คอยสนับสนุนด้านวัตถุและจิตใจเสมอมา อีกทั้งความช่วยเหลืออย่างไม่เป็นทางการจากเพื่อนทั้งที่ มศว และโรงเรียนสตรีวิทยา 2 เป็นคอยกำลังใจให้แก่ผู้เขียนอย่างสม่ำเสมอ รวมไปถึงนักคิดทุกท่านที่มิได้เอ่ยนามซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้ด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญแผนภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	6
1.3 ขอบเขตการและวิธีการศึกษา.....	6
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
1.5 ขั้นตอนในการศึกษา.....	7
1.6 ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง.....	8
1.6.1 ความเป็นมาของแนวคิดหลังสมัยใหม่.....	8
1.6.2 แนวคิดหลังสมัยใหม่.....	15
1.7 วรรณกรรมปริทัศน์.....	23
1.7.1 "หลังสมัยใหม่" กับ "เศรษฐศาสตร์" : บทสำรวจ.....	23
1.7.2 "หลังสมัยใหม่" กับ "ความมีเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์".....	27
1.7.3 ทิศทางของหลังสมัยใหม่กับเศรษฐศาสตร์.....	28
บทที่ 2 สมมติฐานความมีเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์.....	31
2.1 ปรัชญาความมีเหตุผล.....	32
2.2 การขุดค้นสมมติฐานความมีเหตุผล.....	36
2.2.1 สมมติฐานความมีเหตุผล : ประวัติศาสตร์แบบย่อ.....	37
2.2.2 ความมีเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์และนัยยะเชิงอำนาจ.....	45
2.3 ลักษณะความมีเหตุผล : บทสำรวจมโนทัศน์.....	48
2.3.1 ทฤษฎีความมีเหตุผล.....	49
2.3.2 ความมีเหตุผลในภาคปฏิบัติ.....	52
2.4 ความมีเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์.....	57

2.4.1 หน่วยเศรษฐกิจ : ร่างนามธรรม.....	57
2.4.2 จาก Agent สู่ Action : การแสวงหาความพอใจสูงสุด.....	59
2.5 ร่างแปลงของควมมีเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ : Bounded rationality.....	64
2.5.1 ว่าด้วยแรงจูงใจ : จาก Economic gain สู่ Commitment&Altruism....	64
2.5.2 Bounded rationality : ควมมีเหตุผลแบบมีขอบเขต.....	67
2.6 สรุป.....	73
บทที่ 3 หลังสมัยใหม่กับควมมีเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์	
: การนิยามหน่วยเศรษฐกิจใหม่.....	75
3.1 วิธีการก่อสร้าง.....	78
3.2 Postmodern 'moments' : ตัวแกว่งห้วงความคิด.....	81
3.3 "Bounded rationality" กับการอ่านแบบหลังสมัยใหม่.....	84
3.4 สมัยใหม่/หลังสมัยใหม่ : ทักนะว่าด้วยอัตบุคคล.....	92
3.4.1 มนุษย์ผู้ถูกกระทำ : Lacan และ Foucault.....	93
3.4.2 ทักนะวิพากษ์จากสตรีนิยม.....	98
3.4.3 อัตบุคคลแห่งภาวะหลังสมัยใหม่.....	101
3.5 ความตายของหน่วยเศรษฐกิจ?.....	105
บทที่ 4 บทเสริมมุมมองด้านปฏิบัติ : การบริโภคนิยมเชิงสัญญะ	114
4.1 สู่วาระแห่งการบริโภคนิยม : โลกแห่งสัญญะ.....	115
4.2 ตรรกแห่งการบริโภคนิยมหลังสมัยใหม่ : ว่าด้วยมูลค่า.....	120
4.3 ความซับซ้อนในการบริโภคนิยม.....	128
4.4 นัยยะจากการบริโภคนิยมเชิงสัญญะ : มุมมองภาคปฏิบัติ.....	133
บทที่ 5 บทสรุป	143
รายการอ้างอิง.....	154
ภาคผนวก	164
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	171

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 3.1 A Comparison of Bounded Rationality and Bounded Emotionality.....	89
ตาราง 3.2 ลักษณะปัจเจกภาพในแนวคิดสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่.....	94

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 2.1 Theoretical Rationality.....	52
ภาพ 2.2 The Decision Process	69
ภาพ 3.1 The centipede game.....	85
ภาพ 3.2 The gender/value compass.....	99
ภาพ 3.3 New Definition of Economic Agent.....	112
ภาพ 4.1 Value Form.....	126